

निर्णय आणि नियतीचा घनिष्ठ संबंध असतो

निर्णय घेणे ही जीवनातील एक महत्त्वाची घटना किंवा प्रसंग असतो काहीतरी ठरवण्यासाठी केलेली उपाययोजना म्हणजे निर्णय होऊ शकत नाही. अनेक वेळेला आणि अनेकांना ही गोष्ट खूप साधी आणि सोपी वाटत असते. असा जर काही प्रसंग आला आणि येणार असला तर अनेकांच्या तोंडून झट्टिशी वाक्य निघून निर्णय घेऊन टाकू त्यात काय विशेष किंवा निर्णय घ्यायचा आणि पुढे जायचे अशा सूचनाही केल्या जातात. काहीजण निर्णयाच्या बाबतीत खूप सावध आणि दक्ष असतात ते वेळ आली की निर्णय घेऊ अशा प्रकारचा ही एक निर्णय घेऊन एक तर वेळ मारून नेतात किंवा योग्य वेळेची वाट पाहत बसतात. प्रत्येक व्यक्तित्वाच्या जीवन प्रवासामध्ये त्याला अनेक प्रकारचे अनेक निर्णय घ्यावे लागतात. बऱ्याचवेळेला तर निर्णयांचा काय परिणाम होईल याचादेखील विचार करायला वेळ नसतो.

परंतु त्याच क्षणी कोणता तरी निर्णय घेणे आवश्यक असते. अतिशय साधी वाटणारी ही गोष्ट प्रत्येक व्यक्तित्वाची खरे तर क्षणोक्षणी परीक्षाच घेणारी असते. या गोष्टींचा आपण फारसा विचार करित नाही किंवा निर्णय या प्रकारात इतक्या बारीक बारीक किंवा महत्त्वाच्या छटा दडलेल्या असतील याचीही कधीही कल्पना येत नाही. हा प्रकारच एक वैशिष्ट्यपूर्ण म्हणावा लागेल. ज्याचा चांगले वाईट, सुख दुःख, आनंद नैराश्य, समाधान असमाधान, प्रगती अधोगती याच्याशी निर्णय या प्रकारचा थेट संबंध येतो. आपण असे अनेक वेळेला म्हणतो की जन्माला येणे किंवा या जगाचा निरोप घेणे या गोष्टी माणसाच्या हातात नसतात जे विधिलिखित असेल किंवा नियतीने जे ठरविले असेल त्याच गोष्टी जीवनात घडतात. हे सगळे माहीत असूनही माणसाचे अगदी दरोजचे किंवा त्याच्या भविष्यकाळाचे निर्णय तो स्वतः घेण्याचा प्रयत्न करतो. अनेक गोष्टी जर त्याच्या हातात नसतील तर मग त्याचा आपल्याच निर्णयावर एवढा भरोसा का असतो किंवा तो आपला योग्य निर्णय होता अशी मिजास तरी कोणाच्या जीवावर मिरवितो त्या सगळ्या प्रकारचा नीट विचार केला तर निर्णय आणि नियती याचा खूप घनिष्ठ संबंध असल्याचे आपल्या लक्षात येईल. म्हणून अनेकांना आपण खूप निर्णय घेतो असे वाटत असते. फक्त त्यांनी काय निर्णय घ्यावेत, केव्हा घ्यावेत, का घ्यावेत या गोष्टी सुध्दा परिस्थितीवर अवलंबून असतात आणि याच परिस्थितीचा आणि नियतीचा सुध्दा फार जवळचा संबंध असतो.

मन आणि निर्णय

हा थोडासा वेगळा विषय आहे. परंतु प्रत्येकाच्या आयुष्यात ज्यांच्याशी रोज संबंध येतो असा हा विषय असल्यामुळे आम्ही सुध्दा या विषयावर थोडासा वेगळा विचार मांडण्याचा निर्णय घेतला. समाजातल्या अनेक लोकांना असे वाटते की मनाचा आणि निर्णयाचा सुध्दा खूप जवळचा संबंध आहे. कारण अनेक जणांना जर विचारलं की तुम्ही असा निर्णय कसा काय

घेतला तर त्यांचे उत्तर असते की माझ्या मनाला वाटले म्हणून मी निर्णय घेतला. परंतु ते अर्धसत्य आहे मनात आले आणि निर्णय घेतला असे कधी फारसे घडत नाही. मनात तर अनेक गोष्टी असतात आणि मनासारखेच सगळे घडावे असे प्रत्येकाला वाटत असते पण तसे होते का? नाही होत कारण मनात असूनही मनासारखे निर्णय घेता येत नाहीत. कारण त्याला सुध्दा त्या त्या वेळची परिस्थिती कारणीभूत असते. म्हणजेच योग्य वेळ आली नसेल परिस्थिती अनुकूल नसेल तर मनात असूनही निर्णय घेतले जात नाहीत.

एक तर ते पुढे ढकलावे लागतात किंवा पूर्णपणे रद्द करावे लागतात. आता हे ठरविण्याची क्रिया सुध्दा एक प्रकारचा निर्णय असतो. पण ते आपल्या इतक्या सहजपणे लक्षात येत नाही म्हणजे इथे सुध्दा नियतीचा आणि निर्णयाचा कसा संबंध येतो हे स्पष्टपणे जाणविल्याशिवाय राहत नाही. याचा अर्थ ही साधी वाटणारी गोष्ट माणसाची कशी परीक्षा घेते किंवा कसोटी पाहते असा होतो. कितीही शिकला सवरलेला माणूस असला तरी निर्णय घेताना त्याला त्या कसोटीला सामोरे जावे लागते. शिकलेला आहे म्हणून तो फार वेगाने निर्णय घेतो किंवा त्याचे निर्णय योग्य असतात असे होत नाही किंवा न शिकलेला माणूस निर्णय घेऊच शकत नाही असेही घडत नाही. एका साधारण प्रकारामध्ये असा हा असाधारणपणा दडलेला आहे हे आपल्याला मान्यच करावे लागते.

वेळ आणि निर्णय

असाही मनामध्ये प्रश्न येतो की निर्णय ही कसोटी पाहणारी गोष्ट का ठरावी. कारण त्याचा संबंध जोखीमेशी असतो निर्णय घेण्यापूर्वी जवळपास प्रत्येकालाच या जोखीमाचाही विचार करावा लागतो म्हणजेच घेतलेल्या निर्णयाचे काय परिणाम होतील ते आपल्याला अपेक्षित आहेत तसेच मिळतील का की विरुद्ध स्वरूपाचे असतील हेदेखील सांगता येत नसते.

परंतु शक्यतो जोखीम स्वीकारण्याची तयारी असणारे लोक निर्णय लवकर घेतात एवढेच नव्हे तर बऱ्याच वेळेला त्यांचे बरेच निर्णय बरोबरही ठरतात. याचा अर्थ त्यांची नियतीशी दोन हात करण्याची तयारी असते म्हणजेच नियती जे ठरवेल ते स्वीकारण्याची त्यांची तयारी असते. म्हणूनच निर्णयाशी संबंधित असलेला महत्त्वाचा घटक हा आत्मविश्वास सुध्दा असतो आत्मविश्वास जर नसेल तर बऱ्याच वेळेला निर्णयच घेता येत नाही किंवा आत्मविश्वास नसेल तर त्या व्यक्तिला निर्णयक्षमताच येऊ शकत नाही. हा आत्मविश्वास प्राप्त करणे किंवा तो एखाद्या व्यक्तिकडे असणे ही गोष्ट सुध्दा अनेक वेळेला नियतीची देणगीच मानली जाते म्हणून त्यांचा आत्मविश्वास दांडगा आहे म्हणून ते त्यांचे निर्णय योग्य ठरतात असे वाक्यही काही जणांच्या बाबतीत अनेकांच्या तोंडून सहजपणे निघून जातात. म्हणूनच निर्णय आणि नियतीचा असा हा नेहमी सलगगीचा व्यवहार राहिला तरच त्याचा उपयोग होतो.